

12. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. Київ : Смолоскип, 2002. 166 с.

13. Хадж Ассад Н. Мессинская конференция 1955 г. и развитие процесса европейской интеграции. URL: <http://www.stattionline.org.ua/histori/103/17352-messinskaya-konferenciya-1955-g-i-razvitie-processa-evropejskoj-integracii.html>

14. Шебанов А. Европейское объединение угля и стали. Москва, 1968. 220 с.

15. Школа І., Корзменко В. Міжнародні економічні відносини. Чернівці : Рута, 1996. 450 с.

Григорук Н.А.

кандидат історичних наук, доцент,

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ВІЙНА НА ТЕРИТОРІЇ БІЛОРУСІ В 1812 Р.

Частина місцевого дворянства не підтримувала політичні й соціально-економічні перетворення на території Білорусі наприкінці XVIII – на початку XIX ст. тому, що втрачала велику частину «шляхетських прав» часів Речі Посполитої. Все це невдоволення виявилось під час французької навали в 1812 р. Армія Наполеона 12 червня 1812 р. перейшла Німан, увійшовши на територію Білорусі. Наполеон, щоб отримати підтримку польських і білоруських магнатів, пообіцяв внаслідок франко-російської війни відродити Річ Посполиту, зберігши кордони 1772 р.

1-ша і 2-га російські армії під командуванням генералів М. Барклая де Толлі і П. Багратіона з боями відступала по білоруських землях. Відбулися битви з наполеонівськими військами під Вишнево, Воложином, Бакштами, Руднею, Бешенковичами, Бобруйськом, Старим Биховом та ін. Барклай де Толлі за допомогою трьох дивізій, укомплектованих вітебчанами, полочанами і віленцанами, зупинив 25-тисячний авангард французів біля села Островне і Комарі. Після боїв, які тривали три дні, загинуло майже по 4 тисячі чоловік з кожного боку. Нищівні бої відбулися і під Полоцьком. Всі вище згадані події допомогли генералу Барклаю де Толлі уникнути генеральної битви з військами Наполеона.

Ар'єргард генерала Раєвського, який складався з двох дивізій, укомплектованих в більшості гродненцями, утримував корпус маршала

Даву під Могильовом. Російські військові проявили мужність під час військових дій поблизу сіл Салтанівка, Дашковка і Новосьолка. Це дозволило Багратіону перевести свою армію на лівий берег Дніпра. В районі Пружан і під Кобриним 3-я армія генерала Торماسова змусила 4-тисячний корпус маршала Ренъе скласти зброю. Значна кількість білорусів входила до складу російської армії, і не тільки на території Білорусі. Наприклад, шість дивізій 1-ї російської армії склалися виключно з уродженців білоруських губерній, а 24-а піхотна дивізія, що складалася з жителів Мінської губернії, в битві під Бородіно 26 серпня 1812 р. захищала батарею М. Раєвського.

Війська Наполеона і його союзників у липні 1812 р. зайняли майже всю територію Білорусі. Реквізиціями і грабунками супроводжувалося пересування й дислокація великої частини військ. У серпні 1812 р. Наполеон віддав наказ зібрати з п'яти завойованих губерній 528 тис. т зерна, 100 тис. т вівса і 53 тис. голів великої рогатої худоби.

Після утворення нового адміністративного управління Віленська, Мінська і Гродненська губернії й Білостокська область почали знову підкорятися створеній у Вільно комісії тимчасового уряду. Губернії було перетворено в департаменти, якими керували французькі губернатори.

Наполеон, рухаючись далі по території Росії, змушений був залишити в Білорусі 100-тисячний загін солдат для охорони комунікацій, збору провіанту і фуражу, а також для боротьби з партизанами. Особливо широкого розмаху набув партизанський рух у Вітебській і Могильовській губерніях. Наполеон додатково спрямував 10 тис. солдат на допомогу 12-тисячному вітебському гарнізону французів, який партизани тримали в облозі перед Бородінською битвою.

Армія Наполеона остаточно була розгромлена на території Білорусі. Російські війська під командуванням П. Вітгенштейна за участю петербургського і новгородського ополчення і білоруських партизан 23 жовтня 1812 р. звільнили Полоцьк. За ним 26 жовтня було звільнено Вітебськ. 4 листопада російська армія визволила Мінськ. Наступним кроком корпусу П. Вітгенштейна було звільнення 9 листопада Борисова. Армія П. Чичагова зайняла Брест і через Слонім почала рухатися в напрямку Мінська, розбивши на своєму шляху ворожий загін поблизу Койданово. Таким чином, було перекрито шлях армії Наполеона для відступу.

Під час переправи через р. Березіну в районі с. Студенки наполеонівська армія втратила більше 20 тис. солдат та офіцерів. І тільки незначна частина французької армії зуміла прорватися на захід. Останній

загін «великої» армії було розбито біля Молодечного. Наполеон, залишивши своє військо в Сморгоні, почав втікати в Париж, залишки французьких солдат також покинули межі Білорусі.

12 грудня 1812 р. Олександр I підписав маніфест, що проголошував «Забуття минулого, загальне прощення». Власті не стали переслідувати ні учасників війни проти Росії, ні тих, хто працював при Наполеоні в органах управління. Це врятувало від розорення багато маєтків, запобігло еміграції. Дворянство Вільно влаштувало бал на честь імператора Росії в тому ж залі, де кілька місяців тому був такий же бал на честь Наполеона.

Наслідки війни 1812 р. для білоруського народу були катастрофічними. Білорусь втратила велику кількість населення. В Гродненській губернії було вбито 4 тисячі мирних громадян, а населення Мінська скоротилося в 3 рази, Вітебська – в 3,2 рази. Велику кількість міст і сіл було спустошено, спалено, найбільше було знищено Полоцьк, Вітебськ, Мінськ, Борисов, Оршу та ін. Скоротилася кількість посівів і худоби.

Список використаних джерел:

1. История Беларуси: учеб. Пос. В 2-х ч. Ч. 2. / под. ред. Я. Терещенка. Могилев: МГУ, 2005.
2. Ковель И. И., Ярмусик З. С. История Беларуси с древнейших времен до нашего времени. Минск, 2000.
3. История Беларуси / Под. ред. Г. Кохановского и др. Минск, 1997.
4. Чигринов П. Г. Очерки истории Беларуси. Минск, 2000.